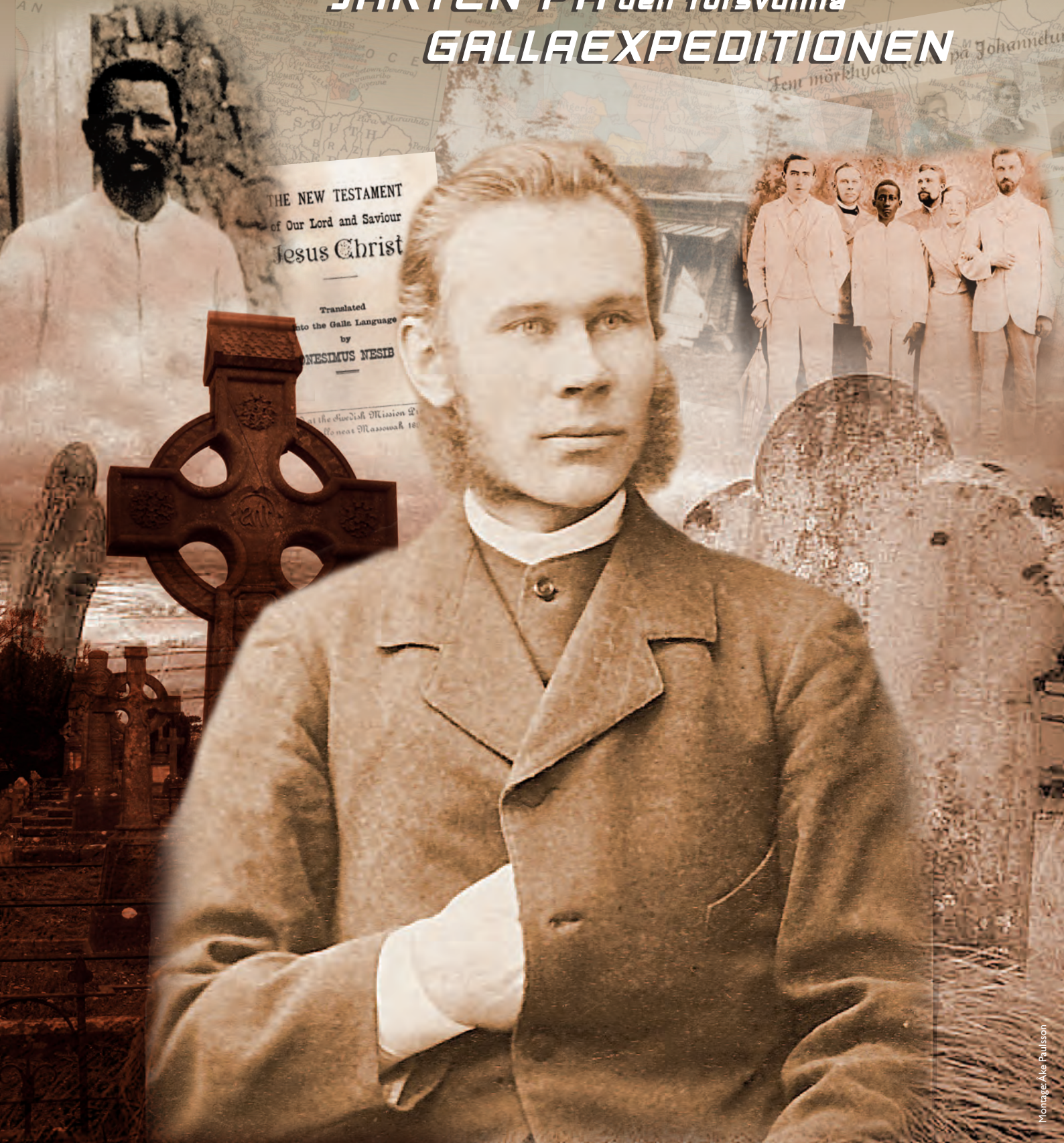

KARL CEDERQVIST

och

JAKTEN PÅ den försvunna

GALLAEXPEDITIONEN

Karl Cederqvist

Några huvudpersoner

Jan Jansson och hans hustru **Brita Christina Andersdotter** torpare i Willboda, Djupdalen. Tillsammans fick de sju barn varav Carl är nummer tre. Båda avled den 25 januari år 1894 i influensa.

Per August Ahlberg pastor och missionsledare. Prästvigd i Linköping 1847 som 1875 flyttade till Örebro där han startade skolverksamhet. På hans gravsten står det "De som många undervisa till rättfärdighet skola lysa som stjärnor i evighet".

Onesimus Nesib hette från början Hika, ett oromonamn som betyder "översättare". En friköpt slav som 1876 – 81 studerade vid Johannelunds missionsinstitut för att sedan återvända till gallafolket. 1899 översatte han hela bibeln till Galaspråket.

Karl Cederqvist från början Carl Jansson. Torparson och snickarlärling som kom en dag för sent till Addis Abeba och därför förlade hela sin livsgärning där. Sjukvårdsutbildad lärare, missionär och människövän.

Torpet utanför Fellingsbro där Karl Cederqvist växte upp.

Den 28 oktober år 1854 fick torparen Jan Jansson i Willboda, Djupdalen och hans hustru Brita Christina Andersdotter sitt tredje barn. En liten Carl som enligt tidens sed döptes redan dagen därpå med "Torpare Anders och Hustru Maria Carlsdotter i Karlstorp, Glanshammar Socken samt drängen Per Magnusson i Finnhygget och pigan Carolina Ersdotter" som dopfaddrar.

Ingen kunde då ana att denne Carl, torparsonen från Finnåkersbygden, skulle bli en av de tidiga grundarna till det som idag är en av världens största lutherska kyrkor, Mekane Yesus – kyrkan i Etiopien.

fanns han på Finnåkers bruk, det som idag är en av Västerås stifts kursgårdar. Han var också engagerad söndagskollärare i Finnåker. År 1875 antecknas han dock i husförhörlängden som "kasserad", han hade vid monstringen ansetts som oduglig till krigstjänst.

Men livet ville annorlunda med Carl Jansson som någonstans mot slutet av 1870-talet byter efternamn till det lite mer bibliskt klingande Cederqvist. Förnamnets stavning blir också alltmer Karl, inte Carl. Han beger sig till Örebro där han fått arbete på en snickerifabrik. Här träffar han på Per August Ahlberg, pastor från Småland, som flyttat till Örebro och startat en korsskola. "Pastor Ahlberg betraktade

"Hemmet var fattigt och Cederqvist växte upp i försakelse och umbäranden", skriver missionsvetaren Nils Hylander i en skrift om Karl Cederqvist. Kanske var det så livet såg ut för en torparfamilj i västerbergslagen mot mitten av 1800-talet. Carl, som på den tiden i efternamn omväxlande hette Jansson eller Johansson, försörjde sig som dräng och snickarlärling. Bland annat

Så här ser torpet ut idag med sin nya fasad, men bakom den anar man de ursprungliga stockarna.

det som sin särskilda livsuppgift att taga reda på och till arbete i Guds rike utbilda gudfruktiga och fattiga ynglingar, som stodo ensamma i världen och ej på annat sätt kunde komma fram", skriver Nils Hylander, och den beskrivningen passade utmärkt på Karl Cederqvist.

Från Ahlbergs korsskola fortsätter Cederqvist därför år 1879 sina studier på Johannelunds missionsinstitut, Evangeliska fosterlandsstiftelsens (EFS) pastors- och missionärsutbildning. EFS, som är en väckelserörelse inom Svenska kyrkan, sände missionärer till bland annat Östafrika. Cederqvist fortsätter sin gärning som söndagskollärare även här och hans nit beskrivs av studiekamraten L.E. Karlsson med

En våldsam elev

Seende Josef stå fäfang med yxan i hand uppmanade en elev honom en gång att klyva veden, han sågat, men han hotade honom då med den upplyftade yxan. Till följd av detta hot tillkallades en lärare, som då förordnade, att Josef skulle inspärras i en skrubbe uppe på Institutet. Men kommen ända till ett hörn av andra trappan av huset ställde sig Josef till motvärm med ett fast grepp om en stor kniv, som han i farten tillgripit i köket. En kraftig man bland eleverna, som fruktade, att Josef skulle rusa emot läraren, försökte då att med ett kraftigt slag på Josefs arm slå bort kniven. Men han misslyckades, så att hans egen arm fick ett stort sår ända till benet. Josef bars sedan in i skrubben, men på ett oförklarligt sätt kom han ut genom en annan dörr (där bredvid) och gick högtidligt förbi oss, som höllo vakt vid den första dörren. Med den särade för jag strax därpå till Serafimerlasarettet i Stockholm och fick honom förbunden. Josef gick emellertid ut i skogen men blev snart omhändertagen och förd hem av sin rumskamrat K. Cederqvist, en av de 16 eleverna i klassen efter min. Efter denna förskräckliga händelse började dock hos Josef ett nytt skede av hans liv. Gud ledde det onda till godo.

K. G. Rodén i Hälsning från Johannelund 1923

Att det kunde gå våldsamt till på Johannelund vittnar det här klippet om.

1884

Fem mörkhyade elever på Johannelund

Josef Zulu (1880-83), Hailo Mikael Kidano (1881-86), Twoldo Medheu (1883-87), Markus Gernei (1884-88), Hagena Natanuel (1884-88).

ROBERT ROESLER Drottninggatan 29, C
hörnet r. Odensgatan.

Karl Cederqvist fotograferad i Stockholm.

orden "Han var en varm vän till barn och skolkade icke som lärare i söndagsskolan, även då isen på Ulvsundasjön var ytterst svag; med tillhjälp av ett medfört bräde tog han sig över till Huvudsta. Han var varmt gudfruktig men icke svärmisk och trodde på Guds rikets säkra framgång".

Men framförallt knyter Karl Cederqvist under sina år på Johannelund internationella kontakter: En av hans vänner och studiekamrater heter Onesimus Nesib, en friköpt slav från gallafolket som av EFS sänts till Sverige för utbildning. Kontakten med Onesimus blir avgörande för Cederqvists framtid, även om ingen av dem kanske anade det då.

I november år 1885 prästvigs Cederqvist i Hämösand "för tjänstgöring å utrikes ort" och efter en kort tid som vice pastor i Ströms socken beger han sig iväg som sjömanspräst. Först till Hamburg sedan Liverpool och från 1888 till Grimsby.

Men Afrika, Onesimus och gallafolket finns kvar i Cederqvists hjärta och när han sommaren 1893 får höra att en ny gallaexpedition är på gång skriver han till EFS missionsstation i Gheleb med frågan "är jag för gammal att gå till Galla?". Tvärtom, Cederqvist utnämns till ledare för denna fjärde gallaexpedition. Efter tre tidigare misslyckade försök vill man nu försöka en ny väg via staden Lamu på Zanzibarkusten. Inte heller detta lyckas, men Cederqvist stannar i Lamu. I väntan på den väg som aldrig öppnas grundar han en missionsstation i Kismayu på Somalikusten. Det är ett praktiskt arbete och hans gamla kunskaper som snickarlärling i Finnåker kommer väl till pass. Han återvänder till Sverige först år 1902.

Men hans gode vän Onesimus har inte gett upp gallafolket och året därpå uppmanar han Cederqvist att följa med på en sjätte gallamission. Cederqvist accepterar och beger sig iväg mot Addis Abeba. På vägen genom Europa hinner snickarlärlingen från Finnåker inspektera några av Europas katedraler: Kölnerdömen beskriver han som vacker medan han har svårare att uppskatta katedralen i Milano "den är alltför prålande för att tilltala en nordens son. Jag tror inte ens en katolik från Sverige eller norra Tyskland skulle tilltalas av denna halvdunkla, av guld och målningar överdragna koloss". Inte heller Peterskyrkan i Rom får Cederqvists uppskattning, "det kostar nog miljoner att enbart underhålla den. Ett och annat av konstverken tilltalade mig, men ingenstades i kyrkan kände jag mig böjd för tillbedjan".

Resan drar ut på tiden. När Karl Cederqvist den 29 mars 1904 kommer till Addis Abeba får han veta att Onesimus beslutat sig för att inte vänta längre utan givit sig iväg — dagen innan.

Cederqvist är i dålig kondition, han är sjuk i malaria och dysenteri, undernärld och får efter några dagar även smittkoppor. I Addis möter han en växande stad med stor internationell påverkan och han beslutar sig för att stanna.

Karl Cederqvist är bostadslös, flyttar mellan tillfälliga boenden och ägnar sig åt bibelarbete, undervisning och arbete med barn. Redan 1892, inför sitt första Afrikabesök, fick han en sjukvårdsutbildning i England och nu kommer den åter till användning. Bristen på sjukvård, framförallt bland fattiga, är stor och snart sprids ryktet i Addis Abeba att den nye svensken tar emot patienter. Verksamheten växer snabbt, I början av år 1908 behandlar han i genomsnitt 30 patienter per dag, när han summerar år 1908 har han ensam över 6000 registrerade patienter. Många av dem bärs på enkla bärar och lämnas bara på gatan utanför hans enkla mottagning. Han slutar föra statistik. Han orkar inte, hinner inte utan skriver att "jag sörjer djupt i hjärtat om jag skulle tvingas avvisa någon, det finns knappt någon annan läkare att tillgå". Cederqvist ser alla lika, rik som fattig. På hans mottagning finns inget annat kösystem än att man tas emot i tur och ordning. En aristokrat kan inte köpa sig en bättre plats i kön. Tiggaren har samma rätt till lika behandling. Därför tappar han också en gång sitt tålamod och slänger

Den fjärde Gallaexpeditionen. Cederqvist två från vänster.

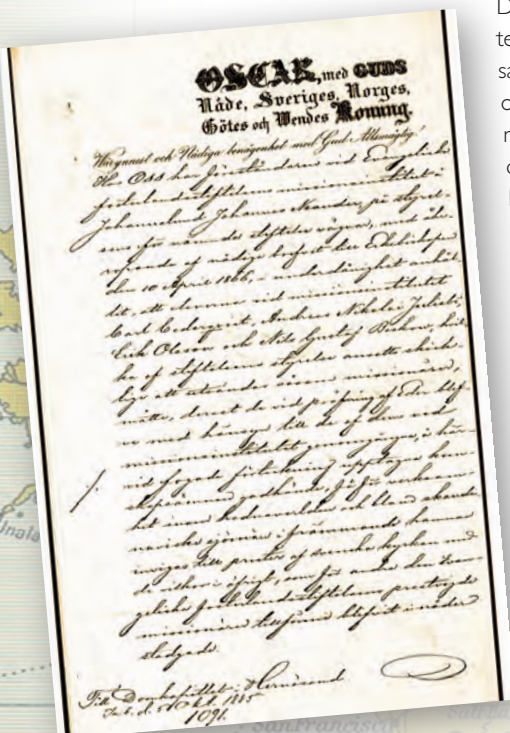
handgripligen ut en välbärgad patient som ifrågasätter varför tiggare kan vara före honom i kön.

Drömmen att också bygga upp en skolverksamhet skjuts ständigt på framtiden. Den medicinska verksamheten slukar hans tid, han saknar en bra lokal och han möter motstånd från den officiella kyrkan som inte vill att modern undervisning ska introduceras. Men redan 1906 startar Cederqvist en skolverksamhet som med tiden ska växa. Hans elever blir också börjar till en församling och när hans vän Onesimus inbjuds att predika på lokalspråk mångdubblas skaran gudstjänstbesökare.

Efter gudstjänsten leder Karl Cederqvist söndagsskola för traktens barn, precis som han en gång gjort på bruket i Finnåker.

Hans sociala engagemang växer. I sina brev och rapporter betonar han att all social orättvisa är emot evangeliet och emot hans syn på rättvisa, ärlighet och mänsklig värdighet. Därför fortsätter han att utan kostnad ge fattiga fri medicinsk vård även om budgeten dras över. Därför vägrar han att låta den välbärgade få företräde i kön. Cederqvist kritiserar också öppet lokala kyrkliga ledare som accepterar rådande orättvisor. I ett brev daterat juni 1909 beskriver han hur slaveriet slår hårt mot kvinnor. Sexuella övergrepp mot unga flickor, familjer som slås sönder då unga mödrar säljs till nya slavägare. Han utmanar missionsstyrelsen i Stockholm att ta ett aktivare ansvar, att sända fler missionärer. Men han får inget stöd, utan arbetar vidare ensam.

År 1912, efter 8 år i Addis Abeba, får han äntligen en tomt där han kan börja bygga en mer stadigarande bas – en plats för

Kung Oscar I:s begäran till Domkapitlet i Härnösand om prästvigning för Karl Cederqvist

En av Onesimus stora bidrag var att översätta Nya Testamentet till Galla.

skydd och stöd. Nu kan han också börja bygga upp en mer strukturerad verksamhet av sjukvård, undervisning och gudstjänst. Elevantalet fördubblas på bara några år och han lär upp lokala lärare.

Dagarna är långa, men strukturerade. Vid soluppgången kliver han upp, lagar frukost till sina internatelever innan de äter tillsammans. Efter en kort morgonbön startar skolan med undervisning i bibelkunskap, amarinja, engelska, historia, geografi, naturvetenskap, hygien och sång. Medan de lokala lärarna sköter förmiddagsundervisningen tar Cederqvist emot patienter. Om möjligt går han på eftermiddagen över till skolverksamheten, ibland ägnas eftermiddagen åt hembesök bland alltför sjuka patienter. När kvällen kommer vårdar Cederqvist trädgården, skriver brev och läser teologi. Han sover sällan mer än några få timmar varje natt.

En amerikansk läkare Thomas Lambie har beskrivit Cederqvists verksamhet; "De levde tillsammans, åt tillsammans, studerade tillsammans, lekte tillsammans – den gamle mannen och de unga pojkarna – och de vandrade tillsammans i bergen. Han var en envis gammal man så när någon av barnen inte orkade gå bar han dem eller lät dem rida på hans gamla åsna. Hade man någonsin sett detta förut i Abessinien – en vit europé som går till fots medan en liten infödd pojke får rida på hans åsna?"

I november år 1918 utbryter en pestartad influensa som drar över hela landet och skördar tusentals offer. Den brittiske diplomaten C.F. Rey beskriver hur människor i Addis Abeba "dör som flugor". Bland de första som avlider finns flera av stadens totalt elva läkare. Även om Karl Cederqvist inte hade någon formell läkarutbildning ägnar han nu all sin tid åt att gå från hus till hus för att bistå sjuka. Sakta bryts han också själv ned av ålder, slit och sjukdom.

I sin dagbok från februari år 1919 noterar han att han är för trött och sliten för att orka arbeta.

I ett brev daterat den 18 november 1919 till Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen undertecknat av den brittiske vice konsuln C. H. Cane kommer så beskedet; "det är med djupt beklagande jag nödgas bekräfta pastor Karl Ceder-

qvists död. Han sörjes av en mycket stor vänkrets av alla nationaliteter i Addis Abeba som hyser en varm beundran för hans storartade verksamhet här... Pastor Karl Cederqvist fick ett slaganfall omkring en vecka före sin död och vårdades av läkaren vid

Källor:

- Arén, • Gustaf *Envoys of the Gospel in Ethiopia Borås 1999*
- Hofgren, Allan *Med Gud och hans vänskap Stockholm 1956*
- Hylander, Nils Karl Cederqvist – en banbrytare för Gallamissionen Stockholm 1920 samt diverse arkivmaterial

Tack till:

- Karin Jyrell för all arkivforskning
- Anders Westberg Villboda gård för kartläggning av Karl Cederqvists födelsetorp mm

den engelska legationen... (begravnings)akten förrättades av kapten Bentinck och bevistades av mig och en annan medlem av engelska legationen. Många vänner och alla gossarna vid missionsstationen voro närvarande".

I 1919 års död- och begravningsbok för Fellingsbro finns sålunda noterat: November 11 Carl Cederqvist, Missionär, Prästvigd. Å församlingen skriven. Dödsorsak: slag. Dödsort: Addis Abeba, Gallaland, Sydafrika. Dödsattest inkom 1920 01 29. 📍

Karl Cederqvists grav i Addis Abeba.

Foto: Jonas Tamiru